

UDK 801.73=862 (Čorak)
Izvorni znanstveni članak
Primljen 26. VI.1997.
Prihvaćen za tisak 8. XII.1997.

Pavao Tekavčić
Berislavićeva 12, HR-10000 Zagreb

ONEKIM PROBLEMIMA U JEZIKU SUVREMENIH HRVATSKIH NEFIKCIONALNIH PISACA (NA TEKSTOVIMA ŽELJKE ČORAK)

U ovom se prilogu, na djelima poznate hrvatske povjesničarke umjetnosti, književnice i kritičarke, razmatraju neka pitanja današnje lingvističke (u sjecištu sintakse, semantike, pragmatike i lingvistike teksta): dvosmislenost (ambigvitet) i sredstva njezina razrješenja, tvorba riječi (s motivacijom) i kontaminacija.

1. Već se nekoliko godina bavimo danas središnjim lingvističkim disciplinama, koje se najbolje mogu ilustrirati naslovom zbornika objavljena pred desetak godina: *Pragmantax* (vidi bibliografiju), tj. *Prag(matik) + (Se)man(tik) + (Syn)tax*. Kako s druge strane imamo afinitet prema tzv. nefikcionalnim tekstovima, odabrali smo za ovaj prilog kao korpus glavna djela istaknute ličnosti hrvatske suvremene kulture Željke Čorak, čiji se tekstovi odlikuju erudicijom i misaonošću, dubokom kulturom, a istodobno i osjećajnošću, pa tako i izvanrednim stilom i bogatim jezikom¹.

Potpisani autor pripada onoj čitateljskoj publici o kojoj govori Pavao Pavličić (1995, 156) konstatirajući da se današnji čitatelj više ne zadovoljava čistom fikcionalnošću, ali naravno ne čita ni strogo znanstvena djela, nego bira djela »u kojima je zbilja prezentirana na literaran način«. Amo spada najvrednije djelo naše autorice, knjiga *Krhotine*, navedena kao najvažnije književno ostvarenje Željke Čorak i jedini naslov u *Hrvatskom općem leksikonu*, pa će ta knjiga biti i glavina našega korpusa, a uz nju i neka druga djela. Sva su ona navedena u bibliografiji. U *Krhotinama* se na memoarsku podlo-

¹ Usp. riječi Zvonka Makovića (na unutarnjem ovitku knjige *Zagreb, pisani prostor*): »Željka Čorak nije, naime, obični promatrač, već vrstan znanstvenik kojega podjednako rese iznimna osjetljivost, bogata erudicija i prije svega jasna moralna vertikala.«

gu “nadograđuje” mnoštvo refleksija, aluzija, citata; stalne su reminiscencije, afektivne evokacije prošlosti, sjećanja na »staru sreću« (v. §6); jednom riječju, sve ono što je vezano uz gubitak »svoga kontinuiteta i identiteta« (11)². Topla osjećajnost izbija čak i iz opisa onih predmeta svakodnevnoga života koji su na granici kiča, pa i oni u knjizi dobivaju svoju vrijednost. Sa svim se time slaže i jezik: bogat i pravilan suvremeni hrvatski književni jezik, koji – u skladu s tematikom i ambijentom – sadrži i supstandardni urbani vokabular, regionalizme, dijalektizme, pa i slovenizme (sasvim opravdane, s obzirom na opisanu areu). Premda se na svakoj stranici opisuju prošla stanja i događaji, nema nijednoga imperfekta, a aorist dolazi samo jednom³, što je po našem jezičnom osjećaju opravdano: u opis urbane sjeverozapadne Hrvatske te se dvije paradigme, sa svojim arhaično-folklornim konotacijama, naprosto ne bi uklapale.

3. Sve spomenute značajke, naravno osim osobnih reminiscencija, naći ćemo i u drugim tekstovima naše autorice. Od niza pojava koje se na njezinim djelima mogu ilustrirati i studirati, odabrali smo tri teme, koje više manje ulaze u područja naznačena u uvodu, a to su: 1) dvosmislenost (ambigvitet), često i višesmislenost, s faktorima razrješenja, u prvom redu rematizacijom (v. o svemu tome Silić 1984 passim, pos. 67–73 i 97–104); 2) tvorba riječi, s posebnim obzirom na motivaciju (uključujući i igre riječi); 3) sintaktička i/ili semantička kontaminacija.

4. Prvi primjer, koji vrlo jasno ilustrira važnost rematizacije, nalazimo odmah na početku *Krhotina* (9). Obrazlažući što ju je potaklo da napiše *Krhotine*, autorica se prisjeća kako je na skupu o Izidoru Kršnjavome jedan poznati historičar iznio podatak da je Hrvatska u XIX. stoljeću imala 95% poljoprivrednog stanovništva i da se po tome nije razlikovala od ostalih svojih balkanskih susjeda, pa dodaje istini za volju da više ne pamti je li taj povjesničar rekao »od ostalih svojih« ili samo »od svojih«. Na prvi pogled aluzija je jasna: pridjev *ostali*, naime, uključivao bi i Hrvatsku u balkansko područje. Ako se, međutim, taj pasus promotri sa stanovišta rematizacije pojedinih konstituenata, proizlazi više mogućih čitanja (tj. interpretacija), koja nisu sva jednako prihvatljiva.

² Gdje nije drukčije označeno, citiramo *Krhotine* s brojem stranice.

³ U *Krhotinama* (poglavlje »Gondola, tintarnica«, 98–99) autorica opisuje figuricu gondole tintarnice pa se pita:

Ostavila sam tolike dane nad bijelim i ispisanim papirom a jedva znam što se iz gondole pisalo. Tko mi to ote? (99)

Još jedan aorist, a i jedan imperfekt, dolaze u autoričinu prijevodu jedne Rilkeove pjesme (299–301), u stihu:

San što me vidje dok bijah dijete. (301),

ali u ovom se prilogu bavimo samo prozom.

Rematizirane konstituente navodimo velikim slovima, u minimalnom kontekstu.

4.1. *od SVOJIH balkanskih susjeda*: ta rematizacija izriče besmislicu, jer je jasno da se Hrvatska uspoređuje sa svojim, a ne s tuđim susjedima. To čitanje, dakle, otpada.

4.2. *od svojih BALKANSKIH susjeda*: to je čitanje opravdano, jer Hrvatska ima i nebalkanske susjede, s kojima se također može uspoređivati.

4.3. *od svojih balkanskih SUSJEDA*: kako nema smisla isticati da Hrvatska ima i balkanske nesusjede, to bi se čitanje moglo shvatiti kao opozicija Hrvatska–susjedi unutar balkanskog područja.

4.4. *od ostalih SVOJIH balkanskih susjeda*: ta rematizacija dovodi do istoga nonsensa kao pod 4.1.

4.5. *od OSTALIH svojih balkanskih susjeda*: to čitanje na prvi pogled najviše kao da implicira balkanstvo Hrvatske, ali podrobnija analiza pokazuje da to ne stoji: pridjev *ostali* implicira, naime, da postoji i jedan glavni balkanski susjed, a to nije Hrvatska, jer Hrvatska ne može sama sebi biti susjed.

4.6. *od ostalih svojih BALKANSKIH susjeda*: to čitanje sugerira opreku između ostalih balkanskih i, također, ostalih nebalkanskih susjeda Hrvatske, pa u oba slučaja postavljamo pitanje: tko je glavni balkanski odnosno nebal-kanski susjed Hrvatske?

4.7. *od ostalih svojih balkanskih SUSJEDA*: time se izriče opreka između hrvatskih balkanskih susjeda i, isto tako, hrvatskih balkanskih nesusjeda, pa se, za razliku od prethodnoga čitanja, ovdje može postaviti pitanje tko su onda ti ostali balkanski nesusjedi.

Ako je naša analiza točna, ni iz jednoga čitanja ne proizlazi sigurno da je Hrvatska balkanska zemlja; samo čitanje pod 4.3. može, ali ne mora, biti tako interpretirano.

5. Drugi primjer za razrješenje dvosmislenosti pomoću rematizacije nalazimo u poglavlju »Engleski tanjur« (77–79). Za tumačenje kineskog motiva na starinskom ukrasnom tanjuru, koji prikazuje tri osobe u pejzažu, autorica je svojoj kćeri smislila priču o tim osobama, tj. o djevojci, momku i djevojčinu ocu. Strogi otac, mandarin, ne želi kćerku dati siromašnom mladiću nego bogatu starcu, također mandarinu. Mladi zaljubljeni par bježi pred očevom potjerom, najprije u mladićevu kuću, zatim preko mostića na otok, a kad im potjera zaprijeti i na otoku, mladi se pretvaraju u ptice i spašavaju se uzlijećući na nebo.

Dvosmisleni pasus nalazi se na početku odlomka, koji, radi konteksta, donosimo u cijelosti:

Ali kud bogatstvo ne može: očeva potjera sustigla ih je i na otoku, i kad su ulovljeni imali poginuti, nebo im se smilovalo, vodoravnom bijegu otvorio se okomiti smjer (»non possidet aera Minos«), zaljubljeni su se pretvorili u ptice i stekli nebo. (79)

Budući da je bogatstvo, rekli bismo, »zadano« u kontekstu cijele priče, vidimo dva moguća čitanja:

5.1. *Ali KUD bogatstvo ne može*: ta rematizacija stvara retoričko pitanje (*kud* je upitni prilog) i sugerira odgovor da bogatstvo može svuda, da mu se ne može pobjeći. To je čitanje u suprotnosti s kontekstom i s *hepiendom*, pa će ispravno biti drugo čitanje, tj.:

5.2. *Ali kud bogatstvo NE MOŽE*: ovdje je *kud* relativni prilog, a značenje je da ima mjestâ kuda ni bogatstvo ne može, a to je nebo (s time se slaže i latinski citat).

6. Vrlo je jasan treći primjer, iz poglavlja »Pisaći pribor s lastavicom« (100–102). Stara pisaća garnitura sa slikom lastavice na kutiji poslužila je Željki Čorak za digresiju o lastavici kao »ključnoj riječi«. Ona opisuje kako je na jedinoj sačuvanoj kući u Prezidu bio niz lastavičjih gnijezda, koja je voljela gledati. Kasnije je, međutim, ta kuća prodana i novi su je vlasnici dakako preuredili. Ti su vlasnici zatim više puta zvali autoricu da ih posjeti, ali ona to nikada nije učinila, jer

Ako mi nove slike nalegnu nad stare, kako ću one stare ikada vratiti? (102)

Autorica dakle ne zna što je s lastavicama, jesu li još uvijek na kući, pa završava rečenicom:

One su ostale vezane uz staru sreću. (102)

Za taj primjer pomišljamo na tri moguća čitanja, od kojih je samo treće točno. To su:

6.1. *One su ostale vezane uz STARU sreću*: ta, prva moguća rematizacija izriče opreku između stare i nove sreće, a to iz konteksta cijele knjige baš i ne proizlazi, jer su *Krhotine* sazidane na emotivnom kontrastu između onoga lijepoga u nekadašnjem prezidanskom »piccolo mondo antico« i onoga što je slijedilo (nakon 1942, odnosno 1945. godine), a što uglavnom ima protivni predznak.

6.2. *One su ostale vezane uz staru SREĆU*: isticati staru sreću značilo bi da je bilo i stare ne-sreće, ali to se ne uklapa u evocirane i rekonstruirane slike (iako je i toga moralo biti), koje su obojene samo srećom. Iz razloga koje smo upravo iznijeli, prihvatljivo je samo treće čitanje, u kojem je sintagma stara sreća jedinstvena rema (što se katkada naziva *all new* iskaz):

6.3. *One su ostale vezane uz STARU SREĆU*: s takvom rematizacijom stara sreća oponira se novoj nesreći, što je jedino moguće čitanje u cijelom kontekstu.

7. U razrješenju dvosmislenosti primjera koji ćemo sada navesti mjesto rematizacije preuzimaju priloške oznake u kontekstu i aspekt. U poglavlju »Zelene vaze« (122–123) autorica pripovijeda kako su mnoge »dvostruke stvari« (tj. dijelovi inventara: kućne potrepštine, ukrasni predmeti i sl.) najprije pripadale dvjema pratetama, djedovim sestrama, zatim njihovim neća-

kinjama (autoričnoj majci i njezinoj sestri) i na kraju

su [...] opet završavale kod mene, kako bi mi ih tetak Zvonko za koji blagdan darivao. (122)

Dva su čitanja moguća, a kako je u oba rematiziran predikat *darivati*, razrješenje dvoznačnosti povjereno je, kako smo rekli, kontekstu i aspektu.

7.1. Po jednom mogućem čitanju rečenica uvedena veznikom *kako* i s glagolom u kondicionalu mogla bi biti shvaćena kao namjerna⁴, ali u tim je rečenicama češći svršeni aspekt (v. primjere u citiranim gramatikama).

7.2. Prema drugom čitanju, koje je bez sumnje točno, kondicional izriče *habitualnost* i *iterativnost*⁵, a s time se slaže prije svega vremenska oznaka *kako* – *za koji*, koja izražava višekratnu koincidenciju dvaju događaja, a također i nesvršeni aspekt (*darivao*).

8. Prelazimo sada na drugu temu ovoga priloga, a to je tvorba riječi, uključujući motivaciju, pa i igru riječi s time u svezi.

8.1. U poglavlju »Igračke« (194–195) Željka Čorak opisuje između ostalog i neizbježivoga medu, kojega je njezina mama sama izradila, u poratno doba, kada igračaka praktički nije bilo. Kako je to, međutim, ipak bila tako-reći »kućna radinost«, autorica to duhovito naziva »amaterizam genetskog inženjeringa« i precizira kao *otprilično tijelo* (194). Značenje približnosti, nesavršenosti posve je jasno, tvorba je motivirana kontaktom s osnovom *otprilike* (s promjenom *k > č* kao u *prilika* – *priličan*, gdje danas motivacije više nema) i pripada onome što bi se moglo nazvati *ad hoc* tvorbom⁶.

8.2. Nasuprot nizu afektivnih i stilski obilježenih deminutiva⁷ našli smo tri primjera onoga što *faute de mieux* nazivamo *antideminitivima*: to su deminutivno-hipokorističke tvorbe bez sufiksa *-ica* umjesto neutralnih s njima. To su ovi primjeri:

8.2.1. *U snijegu sam se uvijek osjećala dobro, uvijek me omatao kućom, njegove sam pahulje, tišinu i Božić iznad svega voljela, a lokvice rado oprastala.* (poglavljje »Uskršnuće kuće«, 64–69, posebno 68).

8.2.2. *Sedmi patuljak i Snjegulja snalazili su se na druge načine.* (opis šest sačuvanih čašica; poglavljje »Totine čašice«, 128–129, pos. 128).

8.2.3. *Patuljci i patulje, kraljevi i kraljice, brodolomci i atentati, groteskne i ganutljive opaske...* (vijesti u starim časopisima; poglavljje »Časopisi«, 190–

⁴ E. Barić et al. 1997, §1633; Katičić 1991, §634; Težak–Babić 1996, §546 i 609.

⁵ E. Barić et al. 1997, §1275; Katičić 1991, §§ 180, 181, 183, 676, 677; Težak–Babić 1996, §609.

⁶ Istu tvorbu upotrijebio je i I. Pranjković (1997, str. 10; tekst prvi put objavljen g. 1982.), u značenju koje je pejorativno obojeno u većoj mjeri nego u *Krhotinama*.

⁷ Od mnoštva deminutiva navodimo samo svinjica (u opisu figurice djevojčice koja je drži u ruci: 87), tj. tvorbu koja je zbog uobičajenih konotacija osnovne riječi *svinja* posebno afektivna i zato upadljiva.

–193, pos. 192).

Kako su uobičajene tvorbe *pahuljica* i *Snjeguljica*, pa i, makar rjeđe, *patuljica*⁸, oblici bez sufiksa *-ica* ovdje su obilježeni posebnim afektivnim konotacijama⁹.

8.3. Izvedenice *izljevin* i *uklesotina* nalazimo u knjizi *Zagrebačka katedrala* na 290. stranici. Priklanjajući se suvremenoj rehabilitaciji Hermanna Bolléa, Željka Čorak uspoređuje tragove koje su ostavili on i njegovi suradnici s tragovima drugih, manje značajnih suradnika, pa to komentira u ovom vrlo dojmljivu odlomku:

Sitni mali potpisi koji su svoju budućnost povjerali najkrhkijoj stvari, staklu i svjetlu! U kakvu kontrastu s kamenim uklesotinama i željeznim izljevinama kojima su se mnogo manje značajna bića i događaji upisivali u tijelo ove crkve! (287 i 290).

Po S. Babiću (1986, §798) imenice na *-ina* (npr. *iscjedina*, *iskopina*, *rastopina*, *slitina* i brojne druge) znače nešto konkretno, ali se ne kaže da im je značenje pejorativno, dok se za tvorbe na *-otina* primjećuje da im je značenje blago pogrdno (§812)¹⁰. U našim dvama primjerima značenje je izrazito pejorativno.

8.4. U »Post scriptumu« svojega dijela knjige *Zagrebačka katedrala* (str. 301) Željka Čorak personificira Katedralu i obraća joj se kao živoj dragoj osobi, pa na početku čitamo ovo:

Vodila sam na šetnju oko Tebe svoju djevojčicu; to je za nju bila zgoda da vidi kako vodorige, garguji, »visoki i niski«, kroz usta ispuštaju kišu [...]

Imenica *vodoriga* ovdje je kontaktni sinonim francuskoga *gargouille* 'ispust oluka, maskeron' i stvorena je po uzoru na tvorbe kao *vodonoša*, *vodòpija* itd. O tom tipu složenica (objekt + glagolska osnova + morfem *-a*), koji dolaze i u drugim jezicima (npr. u latinskom: *agricola*, *fratricida* itd.) S. Babić (1986) govori dosta opširno i s mnogo primjera (§1092–1104), ali nema složenicu *vodoriga*.

8.5. Najbolji i najduhovitiji primjer u pravom smislu kreativne

⁸ Ženski rod *patuljica* daju Deanović–Jernej 1993 i Dayre–Deanović–Maixner 1960, a usp. i Skok ERHSJ, s.v. *patuljak*, Anić 1996 naprotiv nema oblik za ženski rod.

⁹ U vezi s antideminutivima ilustrativna je tvorbeno razlika parova *suza* – *suzica* i (neka nam bude oprošteno) *guza* – *guzica*: dok je *suzica* deminutiv i hipokoristik od *suza*, *guzica* nipošto nije to isto od *guza* nego je naprotiv *guza* hipokoristik od neutralnoga *guzica* (v. Dayre–Deanović–Maixner 1960 i Deanović–Jernej 1993, oba s.v. *guza*; Anić 1996 nema taj hipokoristik). Postoji dakako i "pravi" deminutiv i hipokoristik *guzičica*, tvorbeno i semantički potpuno motiviran.

¹⁰ Za primjere kao *bljuvòtina*, *brljòtina*, *hrakòtina*, *pljuvòtina* i slične ne bismo rekli da im je značenje blago nego vrlo ili jasno pogrdno, a izvrstan je primjer i *izvaljòtina* ('izvaljena pogreška ili budalaština') u Pranjkovića (1997, 176). Nije čudo da se u govoru skromnije obrazovanih ljudi čuje i naglasak *giljòtina!*

tvorbe u cijelom korpusu nalazi se u knjizi *Zagreb, pisani prostor*, gdje u poglavlju »Pola stoljeća Zamenhofove ulice« (53–57) autorica kritizira novo-gradnju Ine u toj ulici, pa kaže:

ono čime ova zgrada prati prolaznike i što pruža ulici jest niz od deset garažnih vrata. Niti udarac donom (to bi još bila razina manufakture, odnosno pedefakture), nego automobilskom gumom. (56)

Udarac donom u vezi je, dakako, sa suvremenim frazemom *ići donom na nekoga*¹¹, pa se kao »niži stupanj« (*manufaktura*) oponira udarcu automobilskom gumom kao »višem stupnju« [to bi onda bila industrija¹²]; ali kako udarac donom znači udarac nogom, Željka Čorak "precizira", "ispravlja" *manufaktura* u *pedefaktura*, po proporciji s potpunom motivacijom:

manu facere : manufaktura = pede facere : pedefaktura.

8.6. U istoj knjizi, u poglavlju »Bollé u funkciji grada« (121–126), pišući o nepravedno lošem glasu koji do danas prati Hermanna Bolléa, autorica kaže da je mržnja na Bolléa i »bolletiku« bila tolika da još danas generacije ulaze u katedralu kao u neku neogotičku prepariranu i punjenu lešinu »koju je stranac podmetnuo na mjesto izvornog domaćeg pokojnika« (122).

Imenica *bolletika* izgleda također kao individualna tvorba, po modelu za koji S. Babić daje primjere *energetika* i *homiletika* (1986, §883), a drugdje i *anglistika*, *epika*, *heroika*, *ornamentika*, *ritmika*, *simbolika*, *sokratika* (§§878–879), ali bez opširnijega tumačenja značenjâ tih riječi. U ovom bismo kontekstu značenje tvorbe *bolletika* parafrazirali kao 'ukupnost onoga što se odnosi na Bolléove postavke i zahvate u arhitekturi grada Zagreba'.

9. Upotpunjenje frazema, također na temelju motivacije, čita se u ovom primjeru iz *Krhotina* (poglavlje »Reljef s anđelima«, 160–162), gdje Željka Čorak govori kako je dugo vremena jednu gipsanu figuricu anđela držala naprosto u smočnici, jer su joj

u niskom i visokom školovanju cijelo prethodno stoljeće zagadili pojmom kiča [...] (160).

Nasuprot neutralnim antonimskim parovima kao *niski tlak / visoki tlak*, *niski napon / visoki napon* i sl. stoje frazemi *niski udarci / *visoki udarci*, *visoko društvo / *nisko društvo* (v. o tome i Matešić 1982, ss.vv. *nizak* i *visok*). Po uzoru na neutralne parove autorica duhovito upotpunjuje frazem visoko školovanje njegovim antonimom.

10. Drugi primjer upravo raskošne igre riječi, i ovdje na temelju motivacije nalazimo u *Zagrebačkoj katedrali*, u odsječku »Ante scriptum« (259–262).

¹¹ Matešić 1982 nema taj frazem ni pod *don* ni pod *ići*.

¹² Ista opozicija s istom metaforom dolazi i u knjizi *Oproštajno pismo gospodinu Mitterrandu*, gdje se, u poglavlju »Rane od tude bolesti« (15–22), kaže:

U tom strašnom izjednačenju agresora i žrtve, moćne tehnologije smrti — ili industrije smrti — i manufakture obrane, nema mjesta za spomenike. (16)

Obraćajući se, kao i u »Post scriptumu« (v. §8.4), katedrali kao osobi, Željka Čorak govori o kuli Nebojan:

neke moje kasne ganutosti titraju na ime Tvoje jugozapadne kule, koja je, poput cijelog nadbiskupskog dvora, obukla ruho raskošne [...] palače [...], kula Nebojan. Nebojan, ne bojati se, to se razabire na vrhu značenja u lijepom arhaičnom obliku; a ispod toga boj, Tvoja duga sudbina; boja, ono što se mijenja sa sekundama i stoljećima; i nebo – za koje si Ti, draga katedralo, u naše ime zadužena. (262)

Dakle, kula koja se *ne boji*, koja *bije boj*, ima *boju* i teži prema *nebu*¹³.

11. I, napokon, kontaminacije, naša treća tema. U korpusu smo našli tri primjera.

11.1. Poglavlje »Svjetiljke« u *Krhotinama* (106–107) počinje rečenicom:

Pisati o svjetiljci nakon Bachelarda jedva da je više moguće... (106)

U književnom jeziku kvantifikator *više*, u vremenskom značenju, traži negaciju (*On nije više došao / On više ne dolazi / On neće više doći*), dok na supstandardnoj dijalektalnoj razini može doći i bez negacije (*Jesi li više gotov?*). Kako autorica piše književnim jezikom, kontaminacija

više nije moguće X jedva da je još moguće

pokazuje da komplementator *jedva da* (koji uvodi zavisnu rečenicu) funkcionira kao negacija.

11.2. U istoj se knjizi, u poglavlju »Zaljubljeni par« (112–113), o dvjema kičastim skulpturama kaže:

Ona suviše preodjevena, s madežom u stilu osamnaestog stoljeća, on suviše kicoš, na način uspješnog početnika (112).

Iz konteksta proizlazi da preodjevena ne može značiti 'presvučena', nego da se radi o izrazu intenziteta, ali u tome su kvantifikator *suviše* i prefiks *pre-* tautološki, jer oba izražavaju isti sadržaj, tj. da je premašena uobičajena, normalna razina svojstva, količine ili sličnoga, pa bi svako od tih dvaju izražajnih sredstava bilo dovoljno (*suviše odjevena* ili *preodjevena*). Imamo dakle kontaminaciju

Ona je suviše odjevena. X Ona je preodjevena.

Pa ipak, s obzirom na dotjeranost autoričina stila i jezika, možemo se pitati radi li se doista o kontaminaciji. Zašto se, naime, i pojam premašene normalne razine ne bi mogao kvantificirati, nijansirati? Ako je npr. glazba preglasna, nije svejedno je li malo preglasna ili mnogo preglasna, a ako preglasnost prelazi svaku podnošljivu granicu, takva glazba može biti *suviše*

¹³ V. o kuli Nebojan Dobronić 1988, str. 16, 30, 31, 37, 38, 51, 53 i 56. Zapadno od Siska, kraj Farkašića i Letovanića, postoji i selo Nebojan, a isto tako glasi i prezime u Zagrebu (koje nije zabilježeno u Šimunović 1995). U podrijetlo i međusobne odnose tih triju onomastičkih elemenata ne možemo ovdje ulaziti.

preglasna. Koliko nam je poznato, u drugim se jezicima to ne bi moglo izraziti analognim jezičnim sredstvima, dok nam to u hrvatskom jeziku izgleda moguće.

11.3. Treći primjer sadrži konstrukciju koja bi po našem mišljenju također mogla biti kontaminacija (iako pomalo neobična), a ima i elemente analogne. U poglavlju »Balentinkin cvijet« (186–187) Željka Čorak govori o dvjema staricama u nekadašnjem Prezidu: jedna, koje se autorica još sjeća, izrađivala je umjetno cvijeće; druga, davno prije nje, bila je samouka kiparica. Pišući o njima, naša se autorica sjeća treće starice, »iz gnomskog svijeta«, koja je neko vrijeme ležala s njom u ljubljanskoj bolnici (i izgledala kao proizvod one kiparice), pa završava ovako:

Makar nema nikakve izravne veze s dojmima prethodnima, toliko mi se gura u rukopis da neka joj bude. (187)

Prije svega, izvanredno je duhovita slika da se nečija uspomena nekomu *gura u rukopis*; nas međutim ovdje zanima kontaminacija odnosno anakolut, a to vidimo u frazemu *neka joj bude*, koji sâm za sebe tvori zavisnu posljedičnu rečenicu uvedenu komplementatorom (*toliko*) *da*. Taj frazem obično dolazi samostalno ili uveden koordinativnim veznicima, npr. *pa (pa neka bude što bude*, navedeno u Matešić 1982, s.v. *biti*, str. 24)¹⁴, dok je u našem primjeru uvršten u posljedični period kao njegov zavisni član. Zapravo se ovdje ne radi toliko o uobičajenoj kontaminaciji koliko o elipsi jednoga međučlana, kojim bismo posljedični period mogli ovako upotpuniti:

toliko mi se gura u rukopis da ne mogu odoljeti, pa neka joj bude.

Ta elipsa izaziva dojam anakoluta i kolokvijalnosti (a svakako i afektivnosti), pa je upravo zato veoma efektana.

12. Na stranicama ovoga skromnog priloga nastojali smo ilustrirati samo neka od niza pitanja kojima se bavi suvremena lingvistika, a za koja djela Željke Čorak pružaju obilje zanimljiva materijala. Bogatstvo sadržaja, stila i jezika u njezinim je tekstovima snažan poticaj za lingviste i stručnjake srodnih područja. Njezin rad to u potpunosti zaslužuje.

¹⁴ Eventualna tiskarska pogreška (tj. *da* umjesto ispravnoga *pa*) isključena je kvantifikatorom *toliko*, a nema ni pauze (zarez), koju bismo očekivali pred veznikom *pa* (i u Matešićevu primjeru pred *pa* stoji zarez). Komplementator *da* jest dakle ispravan.

Literatura

A. Korpus – tekstovi Željke Čorak

- Zagrebačka katedrala*, u suautorstvu s Anom Deanović i Nenadom Gattinom, Globus i Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1988.
- Krhotine*, Prilog poznavanju hrvatske provincije u devetnaestom stoljeću, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb 1991.
- Oproštajno pismo gospodinu Mitterrandu*, Durieux, Zagreb 1993.
- Zagreb, pisani prostor*, Nakladni zavod Matice hrvatske i Mladost, Zagreb 1994.

B. Ostali navedeni naslovi

- Anić, Vladimir. 1994. *Rječnik hrvatskoga jezika*, 2. izdanje, Novi Liber, Zagreb.
- Babić, Stjepan. 1986. *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*, JAZU i Globus, Zagreb.
- Barić, Eugenija. Mijo Lončarić, Dragica Malić, Slavko Pavešić, Mirko Peti, Vesna Zečević, Marija Znika. 1997. *Hrvatska gramatika*, 2. promijenjeno izdanje, Školska knjiga, Zagreb.
- Dayre, Jean, Mirko Deanović, Rudolf Maixner. 1960. *Hrvatskosrpsko-francuski rječnik*, NIP, Zagreb.
- Deanović, Mirko, Josip Jernej. 1993. *Hrvatsko-talijanski rječnik*, 9. izdanje, Školska knjiga, Zagreb.
- Dobronić, Lelja. 1988. *Zagrebačka biskupska torđa*, Školska knjiga, Zagreb.
- Hrvatski opći leksikon*, ur. August Kovačec, Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, Zagreb 1996.
- Katičić, Radoslav. 1991. *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*, 2. izdanje, HAZU i Globus, Zagreb.
- Matešić, Josip. 1982. *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*, Školska knjiga, Zagreb.
- Pavličić, Pavao. 1995. *Rukoljub. Pisma slavnim ženama*, Slon, Zagreb.
- Pragmantax*, Akten des 20. Linguistischen Kolloquiums, Branschweig 1985; hrsg. von Armin Burckhardt und Karl Hermann Körner, Tübingen, Max Niemeyer, 1986.
- Pranjković, Ivo. 1997. *Jezikoslovna sporenja*, Konzor, Zagreb.
- Silić, Josip. 1984. *Od rečenice do teksta*, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb.
- Skok, Petar. 1971–1974. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I–IV*, JAZU, Zagreb.
- Šimunović, Petar. 1995. *Hrvatska prezimena: podrijetlo, značenje, rasprostranjenost*, Golden marketing, Zagreb.
- Težak, Stjepko, Stjepan Babić. 1996. *Gramatika hrvatskoga jezika*, 11. izdanje, Školska knjiga, Zagreb.

Intorno ad alcuni problemi linguistici nei testi degli scrittori
croati contemporanei non narrativi
(sulle opere di Željka Čorak)

Riassunto

Nel presente contributo si esaminano sui testi della illustre storica dell'arte e letterata croata certi problemi della linguistica odierna al punto d'intersezione della sintassi, della semantica e della pragmatica, nonché, della linguistica testuale: l'ambiguità (con le possibilità di disambiguazione), la formazione delle parole (inclusa la motivazione) e la contaminazione.

Ključne riječi: dvosmislenost, tvorba riječi, kontaminacija

Key words: ambiguity, word formation, contamination